

บทที่ 11 อรรถศาสตร์

“การศึกษาความหมายเชิงภาษาศาสตร์ของคำ วลี และประโยค เรียกว่าอรรถศาสตร์”

Victoria Fromkin and Robert Rodman: *An Introduction to Language*.

จุดมุ่งหมาย

เมื่อ Francis (1958: 31-32) พูดถึงอรรถศาสตร์ว่าเป็นการศึกษาความหมาย เขายอมรับว่าความหมายเป็นส่วนสำคัญของภาษาและเขากล่าวไว้ชัดเจนเลยว่าอรรถศาสตร์อยู่นอกภาษาศาสตร์ทั้งในแง่เนื้อเรื่อง (subject matter) และระเบียบวิธี (method) แต่เมื่อเวลาล่วงเลยมา การศึกษาเกี่ยวกับอรรถศาสตร์ซึ่งเดิมนักปรัชญาสนใจมากกว่านักภาษาศาสตร์เริ่มมีมากขึ้น ความคิดว่าอรรถศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งของภาษาศาสตร์หรือไม่ เริ่มเปลี่ยนไปเมื่อ Katz and Fodor (1963) ให้ความเห็นว่า อรรถศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งของไวยากรณ์เช่นเดียวกับวากยสัมพันธ์และสรีวิทยา Akmajian, Demers, and Hamish (1984: 237) เชื่อว่ามีเหตุผล 2 ประการที่ควรจรรวมอรรถศาสตร์อยู่ในไวยากรณ์คือ

1. สามัตถิยะเชิงภาษาศาสตร์ของผู้พูด กล่าวคือความรู้ทางภาษาศาสตร์ของผู้พูดจะต้องประกอบด้วยส่วนประกอบต่าง ๆ ที่ผู้พูดรู้เกี่ยวกับอรรถศาสตร์ของภาษา
2. ถ้าเชื่อว่าภาษาเป็นระบบสัจนิยม (convention) สำหรับการสื่อสารแล้ว การสื่อสารจะสัมฤทธิ์ผลได้ก็เพราะเสียงที่ใช้ในการสื่อสารมีความหมาย ฉะนั้น ถ้าไวยากรณ์อธิบายภาษา ส่วนหนึ่งของการอธิบายนั้นจะต้องเกี่ยวข้องกับความหมาย นั่นก็คือไวยากรณ์จะต้องประกอบด้วยอรรถศาสตร์

ในแง่ของวิชาภาษาศาสตร์นั้น อรรถศาสตร์โดยทั่วไปหมายถึงการศึกษาเกี่ยวกับความหมาย (และข้อคิดเห็น (notion) อื่นที่เกี่ยวข้อง) แต่ในแง่ของตรรกศาสตร์ อรรถศาสตร์หมายถึง การศึกษาเกี่ยวข้องกับข้ออ้างอิง (reference) (และข้อคิดเห็นอื่นที่เกี่ยวข้อง) ฉะนั้น การจะเข้าใจอรรถศาสตร์ก็ต้องเข้าใจความหมายและข้ออ้างอิงโดยยึดหลักพื้นฐานว่า

1. ทฤษฎีอรรถศาสตร์จะต้องมีลักษณะอันตะ (finite) แม้ว่าภาษาธรรมชาติจะประกอบด้วยวลีและประโยคเป็นอนันต์ (infinite)

2. ทฤษฎีอรรถศาสตร์ควรจะสะท้อนความจริงที่ว่า นิพจน์ (ยกเว้นสำนวน (idiom)) ประกอบด้วยส่วนประกอบย่อย

เราต้องเชื่อว่าคำในทุกภาษามีจำนวนจำกัด (อันตะ) (อาจจะเพิ่มขึ้นเมื่อมีคำใหม่หรือลดลงเมื่อคำนั้นเลิกใช้) แต่คำจำนวนจำกัด (อันตะ) นี้จะมารวมกันเป็นวลีและประโยคจำนวนอนันต์ ฉะนั้น ความหมายที่เกิดขึ้นกับคำที่มีจำนวนจำกัด (อันตะ) ก็ย่อมจะต้องมีลักษณะอันตะด้วย และเราจะต้องเชื่อว่าส่วนประกอบย่อยที่ปรากฏในคำที่มีจำนวนจำกัด (อันตะ) เมื่อนำมารวมกันเข้าเป็นวลีและประโยคใหม่จะแสดงความหมายใน 2 มิติ คือ ความหมายของส่วนประกอบย่อยรวมกันเป็นความหมายของนิพจน์ (ซึ่งอาจจะเป็นวลีก็ได้หรือประโยคก็ได้) เป็นมิติหนึ่ง และความหมายของแต่ละส่วนประกอบ (constituents) และความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์ของแต่ละส่วนประกอบนั้นเป็นอีกมิติหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตามสำนวนมิได้มาจากส่วนประกอบย่อยเลย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(1) ก. เขาไปเผาถ่านแล้ว

ข. เขาไปเอาฟืนมาเผาเป็นถ่านแล้ว

ค. เขาตายแล้ว

ความหมายของ (1 ก) ในกรณีนี้แสดงส่วนประกอบย่อยนั้นเหมือนกับความหมายของ (1 ข) อีกความหมายหนึ่งของ (1 ก) ก็คือ (1 ค) เพราะสำนวนว่า “ไปเผาถ่าน” หมายถึงตาย เราไม่สามารถจะนำส่วนประกอบย่อยของ 3 หน่วยคำมารวมกันแล้วให้ความหมายว่าตายได้ จะต้องมียุทธศาสตร์อื่น เช่น ลักษณะเชิงวัฒนธรรมที่ดี หรือสภาวะการณ์อันเป็นปฐุมเหตุที่ดี ที่ทำให้การรวมของคำหรือหน่วยคำกลุ่มหนึ่งเกิดความหมายใหม่ขึ้น ฉะนั้น การศึกษาสำนวนจะต้องจดจำเป็นสำนวน ๆ ไป และสำนวนควรจะปรากฏในพจนานุกรมอย่างที่คำต่าง ๆ ปรากฏในพจนานุกรมเหมือนกัน

ความหมายและข้ออ้างอิง

ตามที่เราได้กล่าวข้างต้นแล้วว่าอรรถศาสตร์เกี่ยวข้องกับความหมายและข้ออ้างอิง ซึ่งมีนักปรัชญาและนักภาษาศาสตร์ได้เสนอข้อคิดเห็นไว้ต่าง ๆ กัน พอที่จะนำมาโน้ตศัพท์เหล่านั้นมาพิจารณาดูกันได้ดังนี้

ความหมาย

เท่าที่เป็นมาข้อคิดเห็นเกี่ยวกับความหมายจะเกี่ยวข้องกับสัตภาพ (entity) หรือสิ่งของ เรามักจะพูดว่าคำนั้น “หมายความว่าเป็น” คำนั้น “มีความหมายเหมือนกับ” คำนั้น “มีความหมายใกล้เคียงกับ” หรือคำนั้น “มีความหมายร่วมกับ” เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามมีทฤษฎีหลัก ๆ เกี่ยวกับความหมายที่ควรกล่าวถึงอยู่ 3 ทฤษฎีคือ

1. ทฤษฎีความหมายเนื่องมาจากการอ้างอิง ทฤษฎีนี้เชื่อในโลกแห่งความเป็นจริงว่า คำจะมีความหมายได้จะต้องอ้างถึงได้ มีวัตถุสิ่งของให้อ้างอิงถึงได้ เช่น พ่อขุนรามคำแหง ยอร์ช วอชิงตัน นโปเลียน ประเทศไทย จังหวัดพิษณุโลก อำเภอจตุรพักตรพิมาน ตำบลบางกระสอ เป็นต้น ซึ่งต่างก็เป็นวิสามานยนามที่อ้างถึงได้ หรือเป็นวลี อย่างเช่น นายกรัฐมนตรีคนแรกของประเทศไทย กวีซีเมาของไทย และผู้พิชิตดวงจันทร์คนแรก ต่างก็มีสิ่งอ้างอิง (referent) เป็น พระยามโนปกรณนิติธาดา สุนทรภู่ และนیل อาร์มสตรอง ตามลำดับ ฉะนั้น เราอาจจะสรุปความเชื่อของทฤษฎีนี้ได้ดังนี้

(2) ก. ถ้านิพจน์มีความหมาย ก็จะต้องมีสิ่งอ้างอิง

ข. ถ้า 2 นิพจน์มีสิ่งอ้างอิงเดียวกัน จะมีความหมายเหมือนกัน

ค. อะไรที่เป็นจริงสำหรับสิ่งอ้างอิงของนิพจน์ ก็จะเป็นจริงสำหรับความหมายด้วย

ถ้าหากเราเชื่อตามทฤษฎีนี้ทุกอย่างที่มีความหมายจะต้องมีสิ่งอ้างอิงตาม (2 ก) แต่คำว่า มังกร, กิ, เปลา, อะ, เฮีย, มานี้, เนาะ จะหาสิ่งอ้างอิงอะไรมาได้ ไม่เคยมีใครเคยเห็นมังกร จะมีก็แต่รูปวาดอันเป็นจินตนาการ ก็ เราใช้พูดอยู่ทุกวันแต่ก็ไม่รู้ว่าหมายความว่าเป็นอะไร แม้ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 จะพยายามใส่ความหมายของคำว่า กิ ว่า แล้ว จึง ย่อม ถ้าความหมายดังกล่าวถูกต้อง ประโยค

(3) ผมก็ชอบเหมือนกัน อาจจะถูกได้ว่า

(4) ก. *ผมแล้วชอบเหมือนกัน

ข. ผมจึงชอบเหมือนกัน

ค. ผมย่อมชอบเหมือนกัน

จะเห็นได้ว่าจะเอาความหมายในพจนานุกรมมาแทน ก็ ใน (3) ไม่ได้เลย สำหรับคำอื่นก็เช่นกัน เราไม่สามารถจะหาสิ่งอ้างอิงได้

ในกรณีของ (2 ข) ดาวประกายพรึก ดาวประจำเมือง ดาวพระศุกร์ ต่างก็มีสิ่งอ้างอิงเดียวกัน แต่ต้องยอมรับว่ามีความหมายไม่เหมือนกัน เพราะดาวประกายพรึกเห็นตอนเช้ามีด ดาวประจำเมืองเห็นตอนหัวค่ำ ดาวพระศุกร์เป็นดาวที่มีอิทธิพลในเชิงโหราศาสตร์ หรือเป็น

ดาวเคราะห์ที่โคจรรอบโลก แต่ด้วยความเป็นจริงแล้วเป็นดาวดวงเดียวกันทั้งสิ้น

สำหรับ (2 ค) ระเบิดมือ มีสิ่งอ้างอิงคือลูกระเบิดขนาดเล็กที่บรรจุดินระเบิดอย่างแรงใช้ขว้างให้เกิดการระเบิด ไม่ปรากฏว่ามีมือไปเป็นส่วนประกอบของลูกระเบิด เช่น ระเบิดไฮโดรเจน ระเบิดเวลา ระเบิดเพลิง หรือระเบิดปรมาณูเลย ฉะนั้น ทฤษฎีความหมายเนื่องมาจากการอ้างอิงน่าจะต้องแก้ไขหรือปรับปรุง เพราะยังมีข้อบกพร่องดังที่ชี้ให้เห็นอยู่

2. ทฤษฎีความหมายเนื่องมาจากจิตภาพ ตามที่เราทราบกันทั่วไปว่าความหมายบางครั้งก็อ้างอิงถึงวัตถุสิ่งของจริง ๆ แต่บางครั้งก็เป็นจิตภาพ เป็นความคิดคำนึง เช่น มังกร เมขลา ปลาอานนท์ ผีกระสือ ซึ่งต่างก็เป็นความคิด หรือจิตภาพทั้งสิ้น เราพอที่จะสรุปความเชื่อของทฤษฎีนี้ได้ว่า

(5) ความหมายของนิพจน์ก็คือ จิตภาพที่เกี่ยวข้องกับนิพจน์นั้นในจิตใจของผู้พูด

ตามแนวความคิดของทฤษฎีความหมายเนื่องมาจากจิตภาพนี้ ยอมรับความหมายอันเกิดจากความรู้สึก จินตภาพ (image) เจตภาพ (idea) มโนทัศน์ ความคิดและการอนุมาน ซึ่งคนใดคนหนึ่งอาจจะสร้างขึ้นเมื่อได้ยินคำใดคำหนึ่งพูดออกมา ที่จริงทฤษฎีนี้พยายามจะครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่างในโลก ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม แต่เมื่อเราพิจารณากันให้ลึกซึ้งแล้วจะพบว่า ทฤษฎีนี้คลุมเครือหรือลักษณะเด่นที่ยืดเหนียวหรือทดสอบได้ยาก จินตนาการและจิตภาพของแต่ละคน แต่ละขณะ และสถานการณ์ย่อมแตกต่างกันและเปลี่ยนแปลงไปได้เสมอ ไม่มีลักษณะคงที่แน่นอน ฉะนั้น อะไรจะเป็นความหมายที่แท้จริงของแต่ละคำ จิตภาพของมังกรกับพระยานาค อาจจะมีส่วนคล้ายกันที่ต่างก็เป็นงู แต่มังกรมีตีนมีเขา ส่วนพระยานาคมีหงอนใหญ่ไม่มีตีน แต่หว่าคำทุกคำไม่สามารถจะสร้างออกมาเป็นจิตภาพอย่างมังกรหรือพระยานาคได้ คำว่า ชีวิต บารมี ศรัทธา เป็นมโนทัศน์ที่ทั้งผู้พูดและผู้ฟังต้องสรุปเอาเอง และแม้กระนั้นก็ตามทฤษฎีนี้ก็ยังมีปัญหาเกี่ยวกับคำว่า ก็ แม้ เพียง และ สวัสดิ์ ฯลฯ อยู่ดี ฉะนั้น ทฤษฎีความหมาย เนื่องมาจากสิ่งอ้างอิง หรือจิตภาพก็ต่างก็มีปัญหาด้วยกันทั้งนั้น ที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะเราเอาความหมายไปเกาะเกี่ยวไว้กับสัตภาพมากเกินไป

3. ทฤษฎีความหมายเนื่องมาจากการใช้ ทฤษฎีนี้มุ่งเรื่องการใช้ ไม่เกี่ยวข้องกับสัตภาพ Wittgenstein เป็นผู้นำในทฤษฎีนี้ เมื่อประมาณปี ค.ศ. 1930 เศษ และเป็นที่ยอมรับกันมากในยุโรปและอเมริกา ซึ่งเราอาจจะสรุปความเชื่อของทฤษฎีนี้ได้ว่า

(6) การใช้นิพจน์ในชุมชนแห่งภาษานั้นกำหนดความหมายของนิพจน์นั้น

จะเห็นได้ว่าทฤษฎีนี้สามารถบอกได้ว่าจะใช้คำต่าง ๆ ในสภาวะการณ์ใดในประโยค เป็นต้นว่า “สวัสดิ์” ใช้ในการทักทาย “และ” ใช้เชื่อมคำหรือเชื่อมประโยค “ก็” ใช้เป็น

สันธานร่วมกับ “เพราะ(ว่า)” หรือไม่รวมก็ได้ ให้นำหน้ากริยาหรือส่วนนำหน้ากริยาก็ได้ ใช้
ต้นประโยคที่มี ซี ละก็ได้ เป็นต้น

- (7) ก. ก็(เพราะว่า)คุณไม่ไป ฉันเลยอดไป
- ข. ก็คุณอยากจะทำอะไรล่ะ
- ค. เขาก็พูดไปอย่างนั้นแหละ
- ง. คุณจะไปเมื่อไรก็ได้
- จ. คุณก็คงเหมือนกับเขา
- ฉ. ก็คุณไปเองซี

ปัญหาของทฤษฎีนี้ก็อยู่ที่มโนทัศน์ของคำว่าใช้ ทฤษฎีนี้จะต้องบอกให้ชัดว่าความหมาย
เกี่ยวข้องกับการใช้อย่างไร ซึ่งจากแนวคิดนี้จึงเกิดปฏิบัติศาสตร์ขึ้นดังปรากฏในบทที่ 10

อ้างอิง

เราจำเป็นต้องแยกข้ออ้างอิงของผู้พูดและข้ออ้างอิงเชิงภาษาศาสตร์ออกจากกัน
เป็นต้นว่า เมื่อผู้พูดต้องการจะอ้างอิงถึงพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่ใช้คำพูดว่า
พระบิดาแห่งวิทยาศาสตร์ของไทย แม้ว่าข้ออ้างอิงเชิงภาษาศาสตร์จะมีได้กล่าวถึงพระบาท
สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเลย แต่ข้ออ้างอิงในใจของผู้พูดหมายถึงพระองค์ท่าน ขณะ
เดียวกันข้ออ้างอิงในใจของผู้พูดอาจจะไม่ตรงกับข้ออ้างอิงเชิงภาษาศาสตร์ หรือข้ออ้างอิง
เชิงอรรถศาสตร์ในคำที่พูดออกมาก็ได้ เช่น เรามีเพื่อนที่คิดว่าตัวเองรูปหล่อขนาดพระเอก
หนัง เมื่อเขาเดินมา เราจะพูดว่า “พระเอกรูปหล่อมาแล้ว” ซึ่งไม่เป็นความจริงเพราะเขา
ไม่ได้เป็นพระเอก และสำหรับคนทั่วไปคำว่า “พระเอกรูปหล่อ” ย่อมมีความหมายแตกต่าง
กันไปตามมาตรฐานของผู้พูดหรือผู้ฟังแต่ละคน ฉะนั้นในวิชาภาษาศาสตร์เราจึงมีศัพท์ว่า
อ้างอิง (refer) เป็นกริยาที่ผู้พูดอ้างอิงถึง สิ่งอ้างอิง (referent) หมายถึงวัตถุหรือสิ่งของที่ผู้พูด
อ้างอิงถึง ส่วนคำว่า บ่งบอก (denote) หมายถึงกริยาที่เกิดจากถ้อยคำหรือวลีได้บ่งบอก ฉะนั้น
วัตถุหรือสิ่งของที่ถ้อยคำหรือวลีบ่งบอก เราจึงเรียกว่า อุปลักษณ์ (denotation) อันเป็นข้อ
อ้างอิงเชิงภาษาศาสตร์หรือข้ออ้างอิงเชิงอรรถศาสตร์ ขอให้ดูตัวอย่างต่อไปนี้

- (8) ก. กรุงเทพฯ
- ข. สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7
- ค. รถยนต์
- ง. ข้าพเจ้า

จากตัวอย่างข้างบนจะพบว่า (8 ก) ซึ่งเป็นวิสามานยนามอาจจะเป็นคำเดียวที่มีอุปลักษณะแน่นอนกว่าเพื่อน เพราะมีอาณาเขตที่ตายตัว มีรูปร่างที่แน่นอน แต่ถึงกระนั้นก็อาจจะเปลี่ยนแปลงได้ถ้าหากมีพระราชกฤษฎีกากำหนดอาณาเขตกรุงเทพฯ ใหม่ ส่วน (8 ข) นั้น แม้ว่าข้ออ้างอิงที่แท้จริงควรจะอ้างอิงถึงสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ที่ตลาดหมอชิต แต่สำหรับผู้ชมโทรทัศน์ทั่วไป กลับอ้างอิงถึงการกดปุ่มในโทรทัศน์ไปที่ปุ่มใดปุ่มหนึ่งที่ตั้งไว้เพื่อรับช่อง 7 ซึ่งแตกต่างกันไปสำหรับโทรทัศน์แต่ละเครื่อง (8 ค) นั้นมีข้ออ้างอิงต่างกันไปหลายชนิด เพราะรถยนต์แต่ละยี่ห้อรูปร่างไม่เหมือนกัน แต่ละคันยังคนละสีและประดับตกแต่งไม่เหมือนกัน แต่คำว่ารถยนต์ใช้แทนวัตถุสิ่งของที่มีลักษณะและความสามารถร่วมกันได้ สำหรับ (8 ง) ยิ่งซับซ้อนยิ่งขึ้น เพราะมนุษย์ทุกคนสามารถใช้แทนตัวเองว่า ข้าพเจ้า ได้เมื่อหมายถึงตัวเอง จะเห็นได้ว่าการใช้คำในภาษานั้นมีความแตกต่างกันไปตามลักษณะและเหตุการณ์ที่อ้างอิงถึงและเป็นความอัจฉริยะของมนุษย์ที่สามารถเข้าใจการใช้คำต่าง ๆ ในกรอบของวัฒนธรรมของแต่ละภาษาได้

ปัจจุบันนี้ทฤษฎีการอ้างอิงที่เป็นคู่แข่งกันมี 2 ทฤษฎีคือ ทฤษฎีการพรรณนา (Description Theory) และทฤษฎีโซ่ประวัติศาสตร์ (Historical Chain Theory)

ทฤษฎีการพรรณนา

นิพจน์ใดก็ตามที่พูดถึงหรือพรรณนาถึงสิ่งอ้างอิงแล้วทำให้เข้าใจว่าสิ่งอ้างอิงนั้นคืออะไร เป็นต้นว่าเมื่อพูดถึงพระมหากษัตริย์พระองค์แรกที่ทรงประดิษฐ์อักษรไทยก็ย่อมหมายถึงพ่อขุนรามคำแหงมหาราช สตรีไทยคนแรกที่ได้รับเลือกตั้งเป็น ส.ส. ย่อมหมายถึงนางอรพินทร์ ไชยกาล แต่อย่างไรก็ตามทฤษฎีนี้ก็มีปัญหาเรื่องคำสรรพนามและชื่อเฉพาะ เพราะคำว่า ฉัน ผม เขา เธอ ซึ่งเป็นสรรพนาม และ นารี อาสา เยอรมัน ซึ่งเป็นวิสามานยนาม มิได้เกี่ยวข้องกับการพรรณนาใด ๆ ทั้งสิ้น ทฤษฎีนี้เลยกลบเคลื่อนเป็นการแก้ตัวว่า เมื่อพูดถึงสรรพนาม เขาก็ดี หรือวิสามานยนาม เยอรมันก็ดี ผู้พูดย่อมเข้าใจว่าหมายถึงใคร หรืออะไรอยู่ในใจแล้ว มีภาพพจน์อยู่ในจินตนาการของผู้พูดแทนการพรรณนาแล้ว ซึ่งหากอธิบายในลักษณะนี้ก็จะเป็นการอ้างอิงเฉพาะตัวผู้พูด มิใช่การอ้างอิงเชิงภาษาศาสตร์

ทฤษฎีโซ่ประวัติศาสตร์

นิพจน์ใดก็ตามที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตอันได้แก่ การตั้งชื่อที่ดี การเอ่ยถึงมาก่อนแล้วก็ดี เช่น นายควง อภัยวงศ์ เมื่อเกิดมาก็ได้รับการตั้งชื่อดังกล่าวและมีการใช้กันต่อเนื่องมาจนกระทั่งเจ้าตัวสิ้นชีวิตไป เป็นลักษณะเหมือนลูกโซ่ประวัติศาสตร์ ทฤษฎีนี้ไม่เชื่อว่าการพรรณนาลักษณะเพื่ออ้างอิงเป็นการเลือกตัวอ้างอิงที่เหมาะสม แต่ว่า

การใช้คำนั้น ๆ ต่อ ๆ กันมาจากบุคคลหนึ่งไปสู่อีกบุคคลหนึ่ง จากยุคสมัยหนึ่งไปสู่อีกยุคสมัยหนึ่ง จากการตั้งชื่อสิ่งหนึ่งแล้วใช้กันต่อ ๆ มา น่าจะเป็นสิ่งที่เหมาะสมและถูกต้องกว่า

อย่างไรก็ตามทฤษฎีการอ้างอิงทั้งสองต่างก็มีทั้งข้อดีและข้อเสียด้วยกัน ทฤษฎีการพรรณนาเหมาะกับการอธิบายคุณลักษณะของคำ คำสามัญนามและคำคุณศัพท์ ส่วนทฤษฎีใช้ประวัติศาสตร์เหมาะกับการอธิบายคำวิสามัญนาม สรรพนาม และคำอื่น ๆ แต่อย่างไรก็ตามการค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องการอ้างอิงควรจะพัฒนาต่อไปอีก เพราะนักภาษาศาสตร์ปัจจุบันยังมีความรู้เรื่องนี้น้อยมาก

จุดมุ่งหมายของทฤษฎีอรรถศาสตร์

จุดสนใจของทฤษฎีอรรถศาสตร์ปัจจุบันอยู่ที่คำ วลี และประโยค ส่วนปริบท (paragraph) ก็เป็นสิ่งที่ควรจะนำมาศึกษา แต่จะยังไม่นำมากล่าวในตำราเล่มนี้

คำและวลี

เนื่องจากคำและวลีเป็นหน่วยที่สัมพันธ์กันเบื้องต้น จึงควรที่จะนำมากล่าวถึงด้วยกัน โดยแบ่งการศึกษาเรื่องนี้ในแง่ของสภาวะลักษณะทางความหมาย (meaning properties) และความสัมพันธ์ทางความหมาย (meaning relations)

สภาวะลักษณะทางความหมาย

สภาวะลักษณะทางความหมาย สำหรับคำแต่ละคำในภาษาที่สำคัญก็คือ สภาวะลักษณะให้ความหมายและสภาวะลักษณะไร้ความหมาย ในภาษาไทยเรารู้ว่า อิดเอื้อน หมายถึง “พูดไม่เต็มปาก ไม่อยากจะพูดออกมา” สะใภ้หมายถึง “หญิงที่มาแต่งงานกับญาติของผู้พูด (แต่ต้องไม่เกินรุ่นลุง)” ดังจะเห็นได้ว่าเราไม่เคยมียายสะใภ้ แม้ว่าลูกพี่ลูกน้องของตาเรามีภรรยาเราก็เรียกผู้นั้นว่ายาย มิใช่ยายสะใภ้ พี่หมายถึง “ผู้ร่วมบิดามารดาที่เกิดก่อนผู้พูด หรือญาติที่มีอายุมากกว่าผู้พูด หรือมีศักดิ์เสมอกับผู้พูด” เหล่านี้เป็นคำที่แสดงสภาวะลักษณะให้ความหมาย

การที่เด็กพยายามพูดว่า เออะ - เออะ เมื่อต้องการจะออก แม้ว่าพ่อแม่หรือพี่เลี้ยงของเด็กจะรู้ว่าหมายความว่าอะไรตามเจตนาของเด็ก เราก็ถือว่าเป็นคำที่แสดงสภาวะลักษณะไร้ความหมาย เพราะเมื่อเด็กเจริญวัยแล้ว เด็กจะเลือกแยกเองว่าคำใดมีความหมาย คำใดไม่มีความหมาย

สภาวะลักษณะไร้ความหมายที่น่าสนใจมากในภาษาในอีกแง่หนึ่งก็คือ บทละครเรื่องพระมะเหลเถไถของคุณสุวรรณ ซึ่งสมเด็จพระยาตากษัตริย์ราชานุภาพทรงรับสั่งไว้ในคำอธิบายเรื่องบทละครของคุณสุวรรณว่า “บทละครเรื่องพระมะเหลเถไถ คุณสุวรรณ

แต่งเป็นภาษาบ้างไม่เป็นภาษาบ้างปะปนกันไป แต่ต้นจนปลาย แต่ใครอ่านก็เข้าใจความได้
ตลอดเรื่อง...”

ตั้งตัวอย่างคือ

ซ้ำปี

© เมื่อนั้น

สถิตย์ยังแท่นทองกะโปลา
วันหนึ่งพระจึงมะหล็กตึก
แล้วจะไปเที่ยวชมมะลมเต
ตรีแล้วพระมะเหลจึ่งเป็ปะ
จรรจรัลตันตัดพลัดพลู

พระมะเหลเถไถมะไหลเถ
ศุขปาลากะเปเล
มะเหลไถไพรพริกมะริกเซ
มะโลโตโปเปมะลูตุ
มะเลไถโคลคละมะหรุจู้
ไปสู่ปราสาทท้าวโปลาฯ

แต่เมื่อพิจารณาดูให้ดีจะพบว่า คุณสุวรรณจะใส่คำเนื้อหาตามที่ต้องการลงไป
ส่วนคำที่แสดงสภาวะลักษณะไว้ความหมายเป็นเพียงคำเสริมทำให้ผู้อ่านรู้สึกประหนึ่งว่าเข้าใจ
ความหมาย แต่แท้จริงแล้วไม่รู้ว่าความหมายที่แท้จริงคืออะไร เมื่อปี ค.ศ. 1865 หลังจากที่
คุณสุวรรณแต่งพระมะเหลเถไถหลายปี มีนักเขียนและนักคณิตศาสตร์ชาวอังกฤษที่ใช้นาม
ปากกาว่า Lewis Carroll (ค.ศ. 1832-1898) ได้แต่งหนังสือเด็กชื่อ *Alice's Adventure in
Wonderland* มีชื่อเสียงไปทั่วโลก เป็นหนังสือข้ามชั้นเชิงภาษาและมีคุณค่าทางภาษามาก ตอน
หนึ่งในหนังสือเล่มนี้มีบทโคลง *Jabberwocky* ที่ยกตัวอย่างมาให้ดูประกอบด้วยคำไร้ความหมาย
แต่ก็มีลักษณะเป็นภาษาอังกฤษอยู่

Twas *brillig*, and the *slithy toves*

Did *gyre* and *gimble* in the *wabe*;

All *mimsy* were the *borogoves*,

And the *mome raths* *outgrabe*.

และ

He took his *vorpal* sword in hand :

Long time the *manxome* foe he sought-

So rested he by the *Tumtum* tree,

And stood awhile in thought

And as in *uffish* thought he stood.

The *Jabberwock*, with eyes of flame.

Come *whiffling* through the *tulgey wood*,

And *burbled* as it came!

จะเห็นได้ว่าคำที่พิมพ์ด้วยตัวเอนไม่เป็นคำที่ปรากฏในภาษาอังกฤษเป็นคำไร้ความหมาย แต่เมื่อปรากฏในบทโคลงผู้อ่านอ่านแล้วเสมือนว่าเข้าใจความหมาย แต่แล้วอลิซตัวละครเอกหลังจากที่อ่าน Jabberwocky แล้วก็พูดออกมาว่า

"Somehow, it seems to fill my head with ideas

-only I don't exactly know what they are!

นั่นก็คือ ดูรูปคำและตำแหน่งของคำแล้วทำให้เกิดความรู้สึกว่าเข้าใจ แต่แท้ที่จริงแล้วไม่รู้เหมือนกันว่าข้อความที่อ่านไปนั้นหมายความว่าอะไรกันแน่

สภาวะลักษณะทางความหมายที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่งคือ **ความกำกวม** (ambiguity) ซึ่งเมื่อพูดแล้วตีความหมายได้หลายอย่าง เช่น

(9) ก. เพื่อนผมไม่รู้จัก **กระท่อม**

(**กระท่อม** : เรือนหลังเล็ก ๆ ทำไม้ถาวร, ไม้ยืนต้นขนาดกลาง เมื่อเคี้ยวใบกินจะเมาและเสพติด)

ข. คุณแน่ใจหรือว่าเขาคิด **ถูก**

(**ถูก** : ไม่แพง, ไม่ผิด)

ค. **ทอดมัน**กินเสียซี

(**ทอดมัน** : ของกินชนิดหนึ่งเอากุ้งหรือปลาไหลกับน้ำพริกให้เข้ากันจนเหนียวแล้วทอดในกระทะใส่น้ำมัน, เป็นสองคำทอดคำหนึ่ง กับมันซึ่งมีความหมายหลายอย่างได้แก่ ไม้เถาที่มีหัวใช้เป็นอาหาร สรรพนามบุรุษที่ 3)¹

จะพบว่าคำที่พิมพ์ด้วยตัว **หนา** นั้นกำกวม มีความหมายเป็นหลายนัย เมื่อผู้พูดพูดออกมานั้นอาจจะเจตนาอย่างหนึ่งตามข้ออ้างอิงของผู้พูด แต่ผู้ฟังอาจจะเข้าใจว่าเป็นข้ออ้างอิงอย่างอื่น เพราะข้ออ้างอิงเชิงภาษาศาสตร์เป็นไปได้หลายนัย ฉะนั้น ความสามารถที่จะตรวจหาความกำกวมเป็นกระบวนการที่สำคัญในการสื่อสาร トラบใดที่ผู้พูดและผู้ฟังมีข้ออ้างอิงต่างกันก็จะทำให้เกิดปัญหาในการสื่อความหมายขึ้น

ประโยค (9 ก) แสดงลักษณะ**กำกวมคำ** (lexical ambiguity) เพราะคำว่า **กระท่อม** มีความหมายได้สองอย่าง แต่ประโยค (9 ค) แสดงลักษณะ **กำกวมโครงสร้าง** (structural ambiguity) ซึ่งขึ้นอยู่กับว่า **มัน** เป็นนามหรือสรรพนาม ส่วน (9 ข) มีความกำกวมทั้งสองอย่าง

ยังมีสภาวะลักษณะทางความหมายอีกอย่างหนึ่ง เมื่อเอาคำมารวมกันเข้าเป็นประพจน์ แล้วคำเหล่านั้นเข้ากันไม่ได้เราเรียกว่า **ลักษณะไม่ประสาน** (anomaly) ตัวอย่างเช่น

- (10) ก. สัจจะลวง
- ข. เดินลัดฟ้า
- ค. ความสุขอันขมขื่น
- ง. โทรมบาดใจ

จะเห็นได้ว่าคำต่าง ๆ ที่มารวมกันเข้าเป็น (10 ก)-(10 ง) นั้นอยู่ในลักษณะที่ไม่ประสานกัน เป็นต้นว่า (10 ก) เป็นไปได้อย่างไรที่เป็นสัจจะแล้วจะลวงได้ ในเมื่อสัจจะก็ย่อมเป็นสัจจะไม่ว่าจะในสภาวะการณ์ใด ๆ แต่ในทัศนะของกวีและนักจินตนาการอาจจะแปลเจตนาของ (10 ก)-(10 ง) ออกมาได้ตามอารมณ์กวี เป็นต้นว่า (10 ง) อาจจะหมายถึงหญิงสาวคนหนึ่งถูกชายขี้ขลาดจนผ้าขาดรุ่งริ่ง หน้าตาโทรม แต่เธอก็ยังมีรูปลักษณะที่บาดใจคนมองได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับข้ออ้างอิงของแต่ละบุคคล

ความสัมพันธ์ทางความหมาย

คำมีทั้งสภาวะลักษณะทางความหมายและความสัมพันธ์ทางความหมาย ซึ่งแยกออกเป็นการฟ้องเสียง การฟ้องความ การคลุมความ การเกยความ ความตรงข้าม การซ้อนคำ และพันธุมิทางอรรถศาสตร์แต่ละลักษณะเป็นสิ่งที่ปรากฏเด่นชัดในทุกภาษาในโลก เป็นอัจฉริยะของมนุษย์ที่พยายามจะแยกแยะคำเพื่อให้สื่อความหมายให้ดีที่สุด และมีลีลาที่ไพเราะไม่ซ้ำซาก แต่ในขณะเดียวกันบางครั้งก็อาจจะเียนเยื่อเกินความจำเป็นไปก็มี

การฟ้องเสียง

ในทุกภาษามักจะมีคำที่ออกเสียงเหมือนกันแต่ความหมายต่างกัน เพราะคำหนึ่งเป็น คำนาม อีกคำหนึ่งเป็นกริยาหรือคุณศัพท์ ปัญหาความกำกวมอาจจะลดลง เช่น ชั้น “ภาชนะสำหรับใส่ข้าวหรือใส่น้ำ” กับ ชั้น “หัวเราะเมื่อใช้กับคนหรือส่งเสียงร้องเมื่อใช้กับไก่” แต่บางครั้งการฟ้องเสียงก็ปรากฏกับคำที่เป็นประเภทเดียวกันจะสร้างปัญหาในเรื่องความกำกวมมาก ดังที่ปรากฏใน (9 ก)-(9 ค) บางครั้งคำฟ้องเสียงนั้นจะสะกดต่างกัน เช่น **สร** กับ **สอน** **กัน** กับ **กัณฑ์** เป็นต้น

การฟ้องความ

มีเรื่องเล่าว่าหญิงชานาคนหนึ่งส่งลูกชายเข้าเรียนมหาวิทยาลัยในกรุงเทพฯ เมื่อมหาวิทยาลัยปิดเทอมลูกชายกลับบ้าน

แม่พูดว่า “คนกรุงเทพฯ เขาไม่เรียกตีนว่าตีน เขาเรียกว่าอะไรวะ”

“เขาเรียกว่าเท้าจ๊ะแม่” ลูกชายตอบ

“ฉะนั้นตีนเขาก็ต้องเรียกว่า เท้าเขาซิ” แม่ว่า

“เขาเรียกเชิงเขาจ๊ะแม่” ลูกชายตอบ

“แล้วอย่างขำมีตีนการก็ต้องเรียกว่าเชิงกาชินะ”

“เขาเรียกตีนกาจ๊ะแม่” ลูกชายตอบ

“ข้าว่ามันต้องมีอะไรผิดสักอย่างแน่ ไม่คนกรุงเทพฯ ไม่เอาไหนเรียกอะไรไม่อยู่ กะร้องกะรอย ก็เอ็งไม่รู้ภาษาคนกรุงเทพฯจริงอย่างแน่นอน คำว่าตีนคำเดียวกันแท้ๆ เดียวก็เรียกเท้า เดียวก็เรียกเชิง เดียวก็เรียกตีน ขำปวดหัวไปหมดแล้ว เป็นคนบ้านนอกบ้านนาอย่างข้าดีกว่าไม่ต้องปวดหัว”

การจะหาคำพ้องความอย่างเต็มที่ในภาษานั้นหายากมาก เพราะการที่มีคำแต่ละคำขึ้นมา ก็เพื่อจะแยกคำหนึ่งออกจากอีกคำหนึ่ง ซึ่งเป็นไปได้ยากที่คำเหล่านั้นจะมีความหมายร่วมกันร้อยเปอร์เซ็นต์

การคลุมความ (inclusion)

คำบางคำก็คลุมความหมายบางอย่างอยู่ด้วยเป็นต้นว่า

(11) ก. พ่อ ก็รวมความหมายว่าเป็นผู้ชายไว้แล้ว

ข. โจร ก็รวมความหมายว่าชั่วร้าย

ค. ฆ่า ก็รวมความหมายว่าตายด้วย

ฉะนั้น บางครั้งคนมักจะพูดซ้ำความโดยไม่จำเป็นก็มีอยู่มาก เช่น

(12) ก. ฉันจะฆ่ามันเสียให้ตาย

ข. ผมไม่ชอบมี น้องสาวผู้หญิง

ค. ในห้องถิ่นทุรกันดารจะมี โจรผู้ร้ายซุกซุม

ง. ผมไม่ชอบดู เลือดสีแดง

แต่บางครั้งลักษณะของสังคมเปลี่ยนไป ประโยคบางประโยคย่อมมีการใช้เปลี่ยนแปรไปด้วยตามกาล เช่น

(13) เธอหา เจ้าบ่าวผู้ชายไม่ได้

ทั้ง ๆ ที่คำว่าเจ้าบ่าวก็รวมความผู้ชายไว้แล้ว แต่เนื่องจากสภาพการณ์ทางสังคมปัจจุบันมีการแต่งงานระหว่างคนเพศเดียวกัน ประโยค (13) จึงเกิดได้

การ 겹ความ (overlap)

คำบางคำมีใช้พ้องความและก็มีได้คลุมความ แต่ที่มีความหมายเกยกันหรือเหลื่อมกัน เช่น

- (14) ก. พ่อ ลุง ปู่ ตา ใจ แสดงความเป็นผู้ชาย
- ข. เดิน ย่าง ก้าว ส่วเท้า นวขนาด ย่อง แสดงความหมายเกี่ยวกับ เดิน
- ค. วิเศษ เยี่ยม ยอด เลิศ เนียบ ینگ เจ่ง แสดงความหมายว่า ดีมาก

ความตรงข้าม

ในทุกภาษาจะมีคำที่แสดง ลักษณะตรงข้ามแท้ เช่น อ้วน กับ ผอม ขาว กับ ดำ เล็ก กับ ใหญ่ แต่บางครั้งก็มีได้เป็นในลักษณะดังกล่าวนี้เสมอไป อาจจะรวมเอาคำอื่นเข้ามาด้วยเป็นลักษณะตรงข้ามเป็นขั้นตอน เช่น

- (15) ก. เล็ก กลาง ใหญ่ แสดงขนาดต่าง ๆ กัน
- ข. เย็น อุ่น ร้อน แสดงอุณหภูมิที่แตกต่างกัน

โดยปกติแล้วบางท่านอาจจะเข้าใจว่า คำที่ตรงข้ามกันนั้นเป็นเพราะของสิ่งหนึ่งจะมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้นในขณะเดียวกัน เช่น ร้อน กับ เย็น เพราะของร้อนก็ต้องไม่ใช่ของเย็น แต่จากตัวอย่าง (15 ก)-(15 ข) เราจะพบว่าความแตกต่างมีมากกว่านั้นอีก เพราะระหว่างเย็น กับ ร้อน ยังมี อุ่น อยู่ตรงกลางด้วย

แต่อย่างไรก็ตามเราจะไม่ถือว่า หมา กับ แมว เป็นคำตรงข้ามกัน แม้ว่าสัตว์ทั้ง 2 อย่างจะมีอุปนิสัยตรงข้ามกันอยู่บ้างก็จริง

สำหรับภาษาไทยมีการนำเอาคำตรงข้ามมารวมกันเป็นคำประสมมีความหมายใหม่เกิดขึ้น

- (16) ก. ไฟว่งนั้นได้เสียกันทีละเป็นพัน
- ข. เขาไม่รู้จักรับผิดชอบตนเองเลย
- ค. ตำรวจต้องการทราบข้อเท็จจริง
- ง. ซอยนี้รถเข้าออกบ่อย

การซ้อนคำ

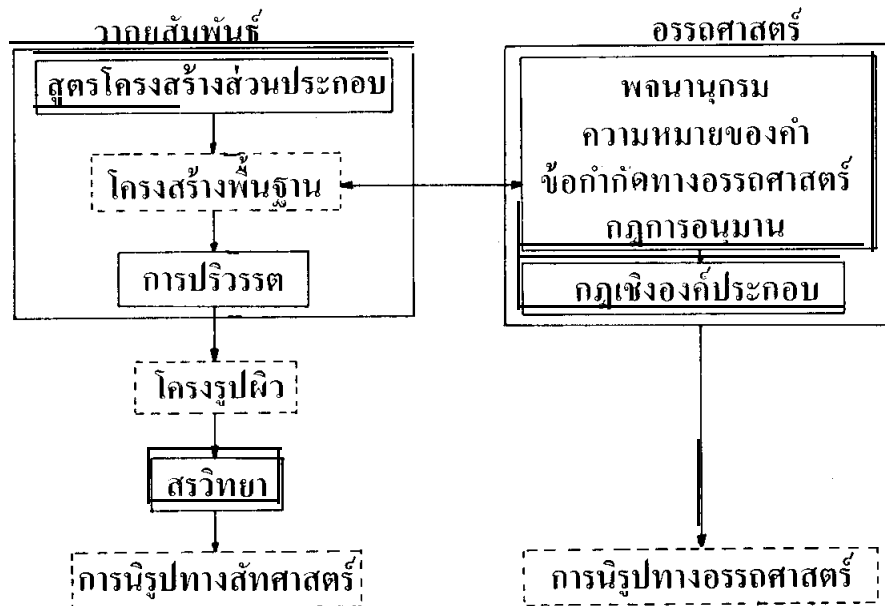
เป็นการนำคำที่มีความหมายสมบูรณ์แล้วซ้อนกับอีกคำหนึ่งที่มีความหมายสมบูรณ์เหมือนกัน แต่ว่าคำใดคำหนึ่งเป็นคำที่ยืมมาจากภาษาอื่นนำมาซ้อนกับภาษาไทยที่รู้จักกันดี เช่น เลื้อยสาด ยากเข็ญ แปรเปื้อน อาทิสั้น โดยเฉพาะคำหลังนี้มีใช้กันมากขึ้นทั้ง ๆ ที่มีครู

ภาษาไทยพยายามจะสอนว่า ถ้าจะใช้อาทิ ก็ใช้อาติคำเดียว ไม่ต้องมีเช่น เพราะอาทินี้แปลว่า เช่น อยู่แล้ว แต่เนื่องจากยังมีคนไม่รู้ว่า อาติแปลว่าอะไร จึงใส่ เช่น ซ้อนเข้าไปด้วย

พื้นที่ทางอรรถศาสตร์ (semantic field)

มีคำจำนวนหนึ่งที่ปรากฏในภาษาเป็นสมาชิกของกลุ่มคำเดียวกันที่มีความหมายสัมพันธ์กัน แม้ว่าคำเหล่านั้นจะไม่พ้องความกันแต่ก็มีส่วนคาบเกี่ยวกันและกัน เช่น แดง เขียว เหลือง ม่วง ส้ม เกี่ยวกับสี พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย เกี่ยวกับญาติ ต้ม ทอด ย่าง จี่ ปิ้ง เผา เกี่ยวกับการทำอาหารให้สุก เมื่อได้ทำการค้นคว้าอย่างลึกซึ้งแล้วจะพบว่าวัฒนธรรมเข้ามามีส่วนพัวพันกับลักษณะของกลุ่มคำอยู่มาก คำที่ใช้ในภาษามีส่วนบอกลักษณะของความเชื่อและวัฒนธรรมของกลุ่มคนที่พูดภาษานั้นๆ ข้อแตกต่างระหว่าง **ขวัญ** กับ **ใจ** ตามความเชื่อของคนไทยในหลายๆ ถิ่นรวมทั้งลาว ไทยใหญ่ ไทยดำ เชื่อว่า **ขวัญ**มีอยู่ประจำชีวิตคนตั้งแต่เกิดมาเป็นสิ่งที่ควบคุมมนุษย์ให้ดำเนินชีวิตให้ราบรื่น บ้างก็ว่าให้เป็นสิริมงคล **ขวัญ**อาจจะกระเจิงหายไปจากตัวคนได้ถ้ามีเหตุผิดปกติแต่ก็จะกลับคืนมา ซึ่งเป็นลักษณะ **นามธรรม** แต่**ใจ**ในภาษาไทยส่วนใหญ่หมายถึง**ลมหายใจ** มีลักษณะเป็น**รูปธรรม**มากกว่า **ขวัญ** เช่น **สิ้นใจ** ก็หมายถึง**สิ้นลมหายใจหรือตาย** แต่ความหมายได้ขยายออกรวมไปถึงความนึกคิดและหัวใจด้วย แต่สำหรับวัฒนธรรมตะวันตก คงจะแยก**ขวัญ**กับ**ใจ**ไม่ได้ จะเห็นได้ว่า คำที่ใช้ในภาษามีลักษณะซับซ้อน แบ่งเป็นกลุ่มย่อยที่มีความหมายคาบเกี่ยวกันหรือมีเครือข่ายทางความหมายถึงกันและกันอยู่

ความสัมพันธ์ระหว่างอรรถศาสตร์กับวากยสัมพันธ์



รูปที่ 11.1 รูปแบบมาตรฐานของทฤษฎีไวยากรณ์ปริวรรต

จากรูปที่ 11.1 จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างวากยสัมพันธ์กับอรรถศาสตร์เกิดขึ้นในระดับโครงสร้างพื้นฐานหรือโครงสร้างรูปเล็ก ก่อนที่จะมีการปริวรรตประโยคจนกลายเป็นโครงสร้างผิว ๓ จุดนี้ทฤษฎีทางอรรถศาสตร์จะเข้ามาเกี่ยวข้อง คือ พจนานุกรมอันมีความหมายของคำที่ปรากฏในประโยคมีความหมายอย่างไร คำนั้นๆ มีข้อจำกัด (restriction) อย่างไร และมีกฎการอนุมาน (inference rules) ที่สืบเนื่องหรือทำนายได้จากการแยกย่อยทางอรรถศาสตร์อะไรบ้าง ขอให้สังเกตในรูปข้างบนนี้ว่าที่เราเรียกว่าพจนานุกรม (dictionary หรือ lexicon) มีได้เหมือนพจนานุกรมที่ปรากฏทั่วไปในตลาด พจนานุกรมในตลาดให้แต่ความหมายของคำเท่านั้น มิได้ให้ข้อจำกัดทางอรรถศาสตร์ และกฎการอนุมานเลย

ตัวอย่างการวิเคราะห์คำและสำนวน

เจตนาหลักสำคัญของทฤษฎีอรรถศาสตร์ก็คือ การอธิบายสภาวะลักษณะทางความหมายและความสัมพันธ์ทางความหมายของทุกๆ นิพจน์ในภาษา แต่เนื่องจากทุกภาษามีจำนวนประโยคเป็นอนันต์ ฉะนั้น ขอบเขตของทฤษฎีอรรถศาสตร์จึงเป็นอนันต์ด้วย และด้วยเหตุผลนี้เองทฤษฎีอรรถศาสตร์จะต้องใช้ประโยชน์ของโครงสร้างและการจำแนกประเภทในภาษา ดังจะเห็นได้ว่าไวยากรณ์พยายามที่ให้กฎเกณฑ์ที่มีจำนวนจำกัด (อันตะ) เพื่อที่จะครอบคลุมโครงสร้างในภาษาในระดับต่างๆ อันได้แก่ สรวิทยา วจวิภาค และวากยสัมพันธ์ ในทำนองเดียวกันทฤษฎีอรรถศาสตร์ก็พยายามจะให้กฎเกณฑ์จำนวนจำกัด (อันตะ) เพื่อที่จะครอบคลุมประโยคและวลีที่มีจำนวนเป็นอนันต์ ซึ่งเราเรียกทฤษฎีอรรถศาสตร์แบบนี้ว่าเป็นทฤษฎีองค์ประกอบ

การนิรูป (representation) ทางอรรถศาสตร์ตามที่ปรากฏในพจนานุกรม

ตามที่เรารู้จักกันว่าพจนานุกรมเป็นที่รวบรวมของคำและสำนวน และแต่ละคำจะต้องบอกประเภทของคำไว้เสร็จว่าเป็นนามหรือกริยาหรืออะไรก็ตาม จะเห็นได้ว่าคำบางคำก็เป็นได้ทั้งนามและกริยา เช่น

(17) ก. ข้อเท้าผมเคล็ดมา 3 วันแล้ว (กริยา)

ข. เขาไม่ยอมให้ผ้าเช็ดหน้าเธอเพราะเขาถือเคล็ด (นาม)

ในพจนานุกรมก็ต้องแสดงประเภทของคำเพื่อผู้ใช้จะได้รู้ว่าเป็นคำประเภทใดพร้อมความหมายของคำด้วย

สำหรับสำนวนนั้นเป็นการนำคำมารวมกันแต่ความหมายมิใช่มาจากความหมายของส่วนประกอบ เช่น

(18) ก. เขารู้ๆ ปลายๆ (เขารู้เพียงเล็กน้อย)

- ข. ผู้ชายคนนั้นกำลังปีนต้นไม้ (เขาเป็นชู้)
- ค. ผมจับเสื้อมือเปล่า (ผมหาประโยชน์โดยไม่ต้องลงทุน)

ส่วนประกอบย่อย (components) ทางอรรถศาสตร์

เมื่อพจนานุกรมต้องประกอบด้วยคำ (lexical entry) ฉะนั้น ทุกคำก็ต้องมีการบอกประเภทของคำดังกล่าวที่กล่าวแล้ว แต่ก็มีบ่อยครั้งประเภทของคำมิได้ช่วยอะไรเลย เช่น

- (19) ก. คุณลอกรูปนั้นตั้งแต่เมื่อไร
- ข. ใครไม่รู้จักลูกโยนก็แยละ
- ค. มันไม่ซนจริง ๆ หรือ

จะเห็นได้ว่าลอก ใน (19 ก) เป็นกริยาหมายความว่าจะออกมาเป็นแผ่น ๆ หรือจำลองมาจากต้นแบบ ส่วนลูกโยนใน (19 ข) เป็นนาม หมายถึงดินที่ปั้นติดกับต้นหญ้าเพื่อใช้โยนไล่นกกาในนาหรือข้าวต้มที่ห่อด้วยใบมะพร้าวมีหางยาว และซนใน (19 ค) เป็นกริยา หมายถึงอาการร้องของไก่หรือนก (ถ้าหากมันหมายถึงไก่หรือนก) หรือน่าหัวเราะ ชวนหัวเราะ (ถ้าหากมันหมายถึงเรื่องที่เล่าสู่ฟัง) ฉะนั้น พจนานุกรมจึงจำเป็นต้องให้ความหมายของคำด้วย แต่ลักษณะที่จะให้มันควรอยู่ในรูปของส่วนประกอบย่อยทางอรรถศาสตร์ที่จะช่วยให้สามารถทำนายสภาวะลักษณะและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบย่อย ๆ นั้นได้ โดยการนิรูปความหมาย (และบางทีก็เป็นข้ออ้างอิง) ของคำและสำนวน และอีกอย่างหนึ่งก็คือการนิรูปความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์ระหว่างคำและสำนวน

เป็นที่เชื่อกันมานานแล้วว่า คำนั้นส่วนมากแล้วมิใช่หน่วยความหมายพื้นฐาน แต่เป็นหน่วยความหมายที่ซับซ้อน ประกอบด้วยส่วนประกอบปฐมฐานทางอรรถศาสตร์ (Primitive semantic components)² มารวมกันเข้า เช่น

- เด็ก = มนุษย์ (X) และยังไม่เป็นผู้ใหญ่ (X)
ในกรณีนี้ X แทนผู้ที่กล่าวถึง
- พ่อ = มนุษย์ (X) และผู้ชาย (X) และ X เป็นพ่อของ Y
ในกรณีนี้ Y หมายถึงลูก
- แม่ = มนุษย์ (X) และผู้หญิง (X) และ X เป็นแม่ของ Y
- ลูก = มนุษย์ (X) และ X เป็นลูกของ Y
ในกรณีนี้ Y หมายถึงพ่อแม่

จะเห็นได้ว่าการลำดับญาติในภาษาไทยนั้นมีจุดเน้นแตกต่างจากภาษาอังกฤษ เพราะภาษาอังกฤษเล็งไปที่เพศชายหญิงเป็นหลัก เช่น father, son, uncle, nephew, grandfather,

great-grandfather, great-great-grandfather เมื่อเทียบกับ mother, daughter, aunt, niece, grandmother, great-grandmother, great-great-grandmother เป็นต้น แต่ในภาษาไทยกลับมุ่งไปที่ความมีอาวุโสมากกว่าหรือน้อยกว่า เช่น ลุง ป้า น้า อา พี่ น้อง ลูก หลาน หลาน โหลน โหลน จริงอยู่ในภาษาไทยก็มีการบ่งเพศอยู่บ้างสำหรับ พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า แต่ก็มิได้แสดงเพศทุกคำอย่างในภาษาอังกฤษ ฉะนั้น ส่วนประกอบย่อยของคำว่า พี่ ลุง น้า อาจจะนิรูปได้ดังนี้

- พี่ = มนุษย์ (X) และ X อาวุโสกว่า Y
 ในกรณีนี้ Y หมายถึงผู้ที่อ่อนวัยกว่า
- ลุง = มนุษย์ (X) และผู้ชาย (X) และ X อาวุโสกว่า Y
 ในกรณีนี้ Y หมายถึงพ่อหรือแม่
- น้า = มนุษย์ (X) และ X อาวุโสน้อยกว่า Y
 ในกรณีนี้ Y หมายถึงแม่เท่านั้น

การแยกเป็นส่วนประกอบย่อยของคำดังกล่าวที่ให้มาคร่าว ๆ นี้ถือว่าเป็นส่วนประกอบย่อยทางอรรถศาสตร์

มนุษย์มีความสามารถพิเศษในเชิงวิเคราะห์ทั้ง ๆ ที่ของบางอย่างไม่เหมือนกันในทางกายภาพเราก็สามารถนำมาสัมพันธ์กันได้ เช่น เมื่อพูดถึง “กระเบื้องเขียว” คำว่า “เขียว” อาจ จะไม่มีสีเขียวเหมือน “กางเกงเขียว” แต่มีเฉา (shade) เดียวกันเราก็ยอมรับได้ว่าเป็น “เขียว” ด้วยกัน แต่ถ้าจะเปรียบกับคำว่า “ใหญ่” เช่น “เครื่องบินลำใหญ่” “ตึกหลังใหญ่” กับ “มดตัวใหญ่” “น้ำตาลเม็ดใหญ่” แล้วจะพบว่า “ใหญ่” อ้างอิงถึงสิ่งแตกต่างกัน คำว่า “ใหญ่” เมื่ออ้างถึง “มด” นั้นถ้าจะเทียบกับความใหญ่ของบ้านไม่ได้เลย แต่เป็นการนำความคิดสัมพันธ์ระหว่างสิ่งอ้างอิงถึงที่เป็นประเภทเดียวกัน จากความสามารถในเชิงวิเคราะห์ของมนุษย์นี้ มนุษย์สามารถรู้ได้ว่าประโยคใดจริง ประโยคใดไม่จริง ดังเช่น

- (20) ก. พระอาทิตย์ที่เราเห็นมีดวงเดียว
 ข. นกเป็นสัตว์ชนิดหนึ่ง
 ค. ป้าเป็นผู้หญิง
 ฉ. ฟ้าสูงกว่าภูเขา
 ง. กรุงเทพฯ สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2325

เรารู้ว่าประโยค (20 ก)-(20 ง) จริงทั้งความรู้ทางประวัติศาสตร์ ความรู้เรื่องธรรมชาติ และความรู้ทั่วไป และขณะเดียวกันก็เป็นจริงตามความรู้ทางภาษาศาสตร์ด้วย เราเรียกประโยคลักษณะนี้ว่า **ประโยคเชิงวิเคราะห์ (analytic sentences)** แต่ถ้าหากมีประโยค

- (21) ก. พระอาทิตย์ที่เราเห็นมีสองดวง
- ข. นกเป็นปลาชนิดหนึ่ง
- ค. ป้าเป็นผู้ชาย
- ง. กรุงเทพฯ สร้างเมื่อ พ.ศ. 2324

เราจะเข้าใจจากความรู้ที่สั่งสมมาว่าเป็นประโยคที่ไม่จริง หรือเรียกว่า **ประโยคขัดแย้ง** (contradictory sentences) ขอให้สังเกต (20 ง) กับ (21 ง) ในแง่ของความรู้ทางภาษาศาสตร์ เราไม่สามารถจะบอกได้ว่าประโยคใดผิดหรือไม่จริง ถ้าหากเราไม่มีความรู้ทางประวัติศาสตร์ หรือถ้าหาก (21 ง) ไปเป็นส่วนหนึ่งของประโยค (22)

(22) นายนิพนธ์เชื่อว่ากรุงเทพฯ สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2324 โดยที่บุคคลดังกล่าว มีเหตุผลและเชื่อจริง ๆ ว่า (21 ง) ถูกต้อง ฉะนั้น อาจจะสามารถกล่าวได้ว่าการที่จะตัดสินลงไปว่า ประโยคใดจริง ประโยคใดไม่จริง ต้องอาศัยความเข้าใจว่ามีเงื่อนไขใดบ้าง มีความรู้ใดบ้าง ที่มาช่วยในการตัดสินดังกล่าว รวมทั้งความรู้ทางภาษาศาสตร์ด้วย

สมมติว่าเราไม่นำพาท่อความรู้ทั่วไป เอาแต่เพียงความรู้ทางภาษาศาสตร์เท่านั้น เราอาจจะพูดว่า

(23) เมื่อปี พ.ศ. 2325 ได้มีการสร้างกรุงเทพฯ ขึ้น จะเห็นได้ว่า (20 ง) และ (23) มีความหมายเหมือนกันในทางภาษาศาสตร์ เราเรียกลักษณะเช่นนี้ว่า **การเรียงคำใหม่** (paraphrase) โดยให้ความหมายคงเดิม ลักษณะเช่นนี้ปรากฏกับทุก ๆ ภาษามีใช้แต่ในภาษาไทยเท่านั้น เช่น

(24) John is easy to please

(25) It is easy to please John

ก็เข้าลักษณะการเรียงคำใหม่เช่นกัน

ถ้าหากจะพิจารณากรรมกริยาซึ่งหมายถึงกริยาที่มีกรรมตามในโครงสร้างรูปลึก อย่างเช่น คำว่า **ฆ่า** จะต้องปรากฏในลักษณะว่า “X ฆ่า Y” ซึ่งหมายถึงจะต้องมีผู้ฆ่าและผู้ถูกฆ่า ในเมื่อ X ฆ่า Y แล้ว Y ก็จะต้องตาย โดยถือว่า X เป็นตัวการหรือผู้ก่อเหตุ ซึ่งเราจะเรียกว่า X_{\parallel} เพื่อแสดงความเป็นผู้กระทำ และ X_0 เพื่อแสดงความเป็นผู้ถูกกระทำสำหรับ Y ฉะนั้น

ฆ่า = X_{\parallel} ตัวการ (X_0 เปลี่ยนเป็น (สิ้นชีวิต (X_0)))

บางท่านอาจจะเริ่มรู้สึกว่ภาษาศาสตร์นี้ซับซ้อนยุ่งยาก โดยเฉพาะลักษณะส่วนประกอบย่อยทางภาษาศาสตร์ หลักสำคัญมีอยู่ว่าส่วนประกอบย่อยทางภาษาศาสตร์มีบทบาทสำคัญในการช่วยให้เราสามารถทำนายสภาวะลักษณะทางภาษาศาสตร์ และความสัมพันธ์ทาง

อรรถศาสตร์ได้ หากเราสามารถมองเห็นได้ว่าโครงสร้างส่วนประกอบที่ดี การปริวรรตที่ดี นำมาซึ่งการวางนัยทั่วไป (generalization) ทางวากยสัมพันธ์ ส่วนประกอบย่อยก็นำมาซึ่งการวางนัยทั่วไปเกี่ยวกับสภาวะลักษณะทางอรรถศาสตร์และความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์

ข้อจำกัด (restrictions) ทางอรรถศาสตร์

โดยทั่วไปแล้วพจนานุกรมก็ให้แต่ความหมายเนื้อแท้ (intrinsic meaning) ของคำ และบางทีก็ของคำที่เรียงอยู่ร่วมกันเป็นส่วนนด้วย แต่ไม่ได้ให้ข้อจำกัดทางอรรถศาสตร์ของคำแต่ละคำเลย ถ้าหากเราพิจารณาประโยคต่อไปนี้จะรู้สึกว่าเป็นประโยคที่แปลก

(26) โຕ้ะเป็นพ่อของเก๊า

เราจะรู้สึกทันทีว่าลักษณะส่วนประกอบย่อยที่แสดงความเป็นพ่อได้จะต้องเป็นสิ่งมีชีวิต ซึ่งเราอาจแทนข้อจำกัดทางอรรถศาสตร์ด้วย $< >$ (วงเล็บแหลม) ฉะนั้น คำว่า **พ่อ** ก็ควรจะมึลักษณะส่วนประกอบย่อยเป็น

พ่อ = ผู้ชาย (X) และ X เป็นพ่อแม่ของ Y และ $< \text{มีชีวิต (X) และมีชีวิต (Y)} >$
การกำหนดนิยามคำว่า **พ่อ** ในลักษณะส่วนประกอบย่อยที่มีข้อจำกัดเป็นการระบุจำกัดลงไปว่าจะต้องเป็นสิ่งมีชีวิต และลูกก็เป็นสิ่งมีชีวิตด้วย

สำหรับคำว่า **แม่** ถ้าหากดูข้อจำกัดทางอรรถศาสตร์ก็ควรมีลักษณะดังนี้

แม่ = $X_{\text{อ}}$ ตัวการ ($X_{\text{อ}}$ เปลี่ยนเป็น (สิ่งมีชีวิต $X_{\text{อ}}$)) และ $< \text{มีชีวิต (X}_{\text{อ}}) >$

ผู้ถูกฆ่าคือ $X_{\text{อ}}$ ก็จะต้องเป็นสิ่งมีชีวิตด้วย จะเป็นสิ่งไม่มีชีวิตไม่ได้ถ้าหากใช้ตามตัวอักษร ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้เราสามารถทำนายได้ว่าประโยค (27) เป็นประโยคที่ไม่ถูกต้อง

(27) * พ่อฆ่าเรือ

จะเห็นได้ว่าข้อจำกัดจะบังคับมิให้ประโยค (27) เกิดขึ้นในภาษา ไวยากรณ์ที่ดีจะไม่เปิดโอกาสให้ประโยคดังกล่าวเกิดขึ้นได้

กฎการอนุมาน (inference rules)

การที่เราานิยามว่า พ่อ = มนุษย์ (X) และผู้ชาย (X) และ X เป็นพ่อของ Y และ $< \text{มีชีวิต (X) และมีชีวิต (Y)} >$ นั้นจะเห็นได้ว่า การที่มีส่วนประกอบย่อยเป็นมนุษย์ก็หมายถึงถึงว่าต้องเป็นสิ่งมีชีวิตด้วย หรือการที่มีส่วนประกอบย่อยเป็นผู้ชายย่อมหมายความว่าต้องไม่ใช่ผู้หญิง ลักษณะเช่นนี้ Carnap (1956) เรียกว่า **สัจพจน์เชิงความหมาย** (meaning postulates) และ Katz (1972) เรียกว่า **กฎทำนายส่วนประกอบย่อยอื่น** (redundancy rules) แต่ Akmajian, Demers and Harnish (1984 : 266) เรียกว่ากฎการอนุมาน ซึ่งเห็นว่ามันจะเป็นกลางมากกว่าคำอื่น การที่มีกฎการอนุมานก็เพื่อลดความเกะเกะที่เกินจำเป็นที่จะต้องใส่ส่วน

ประกอบย่อยทางอรรถศาสตร์เข้าไปทั้งหมด เพราะบางลักษณะเราสามารถทำนายได้ ถ้าหากว่าเราทราบแต่ว่ามีอะไรบ้าง และกำหนดกฎเสียให้ชัดเจน เช่น

มนุษย์ (X) → มีชีวิต (X) โดยอนุมาน มีชีวิต (X) จาก มนุษย์ (X)

ผู้ชาย (X) → ไม่ใช่ผู้หญิง (X) โดยอนุมาน ไม่ใช่ผู้หญิง (X) จาก ผู้ชาย (X)

จากตัวอย่างข้างบนนี้จะทำให้บางคนสรุปเอาว่าการเพิ่มกฎการอนุมานเข้ามาทำให้เกิดความง่ายในทางทฤษฎีอรรถศาสตร์ขึ้น และการแสดงความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์สามารถกระทำได้โดยวิธีการแสดงส่วนประกอบย่อย แต่ที่จริงแล้วบางทีความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์ไม่สามารถจะแสดงได้ด้วยส่วนประกอบย่อย โดยอาศัยกฎการอนุมานเลย เช่น

(28) ก. บางคนชอบสีแดง

ข. ไม่ได้หมายความว่าทุกคนไม่ชอบสีแดง

(29) ก. เป็นไปได้ที่บางคนโกหก

ข. ไม่แน่นอนเสมอไปว่าทุกคนโกหก

จากประโยค (28) และ (29) จะพบว่าการอนุมานมีใช้จะใช้ได้กับทุกอย่างในภาษา ส่วนประกอบย่อยมีใช้จะแสดงความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์ของคำในประโยคได้เสมอไป บางครั้งก็จะมีกฎการอนุมานในลักษณะ

$X \text{ และ } Y \rightarrow \left\{ \begin{matrix} X \\ Y \end{matrix} \right\}$ (หมายถึงว่าจาก (X และ Y) คนหนึ่งอาจจะอนุมาน X อีกคนอาจจะอนุมาน Y รวมอยู่ในกฎการอนุมานด้วยก็ได้ เพราะเป็นการเลือกเอาอย่างใดอย่างหนึ่ง

ตัวอย่างการวิเคราะห์หัวลีและประโยค

ขอให้อ่านกลับไปดูรูปที่ 11.1 ซึ่งทฤษฎีไวยากรณ์ปริวรรตถือว่าในวลีและประโยคประกอบด้วยคำหลายประเภทที่เรียงกันตามระบบวิธีทางไวยากรณ์ของแต่ละภาษาในมิติหนึ่ง และอีกมิติหนึ่งยังมีความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบทางไวยากรณ์และส่วนประกอบทางอรรถศาสตร์

องค์ประกอบ (composition)

เนื่องจากเราใช้ส่วนประกอบย่อย (components) หมายถึงลักษณะย่อยทางอรรถศาสตร์ที่ปรากฏเป็นส่วนสำคัญที่ปรากฏในคำ และขณะนี้ได้กล่าวถึงสูตรองค์ประกอบ (composition rules) อันเป็นวิธีดำเนินงานซึ่งเกี่ยวข้องกับโครงสร้างทางวากยสัมพันธ์ของวลี และประโยคว่ามี การเปลี่ยนแปลงส่วนประกอบย่อย โดยเริ่มจากส่วนล่างสุดของต้นไม้ก่อนแล้วค่อยเลื่อนขึ้นไปสู่ปุ่ม (node) ที่สูงขึ้น องค์ประกอบดังกล่าวก็หมายถึงส่วนประกอบ

ย่อยเต็มซึ่งขณะนี้จะถูกเปลี่ยนแปลงให้มีความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์ในเชิงที่ให้ความหมายตามโครงสร้างของวลีและประโยคนั้น ๆ

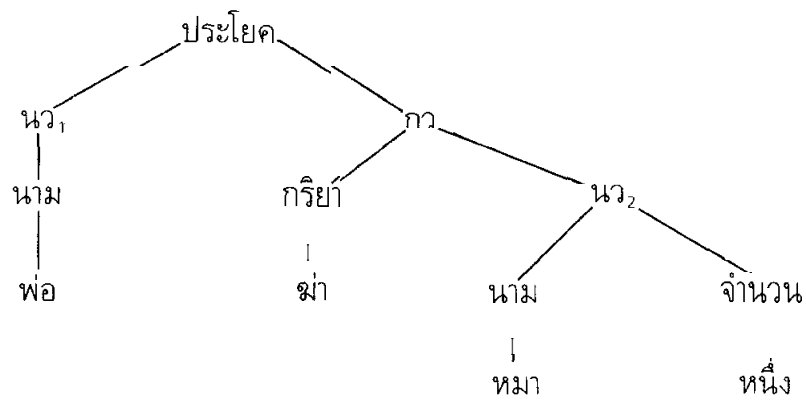
เราอาจจะเขียนกฎองค์ประกอบโดยยึดลำดับการประยุกต์กฎได้ดังนี้

1. ตัวแปรในคำใดที่มีได้ระบุว่าเป็นตัวการหรือกรรม ให้มีเลขดัชนีตาม นว (นามวลี) ที่ครอบงำตัวแปรนั้นอยู่
2. ตัวแปรในคำใดที่ระบุว่าเป็นตัวการหรือกรรม ให้มีเลขตาม นว ที่ได้กำหนดเอาไว้
3. ส่วนประกอบทางอรรถศาสตร์นำมาเชื่อมกันด้วย และ โดยที่ไม่ละเมิดข้อกำหนดทางอรรถศาสตร์

เพื่อความเข้าใจในกฎองค์ประกอบได้ดีขึ้น ควรศึกษาได้จากประโยค (30)

(30) พ่อฆ่าหมา

ประโยค (30) จะมีโครงสร้างต้นไม้ดังต่อไปนี้



(มนุษย์ (X) และ
ผู้ชาย (X) และ
X เป็นพ่อ Y)

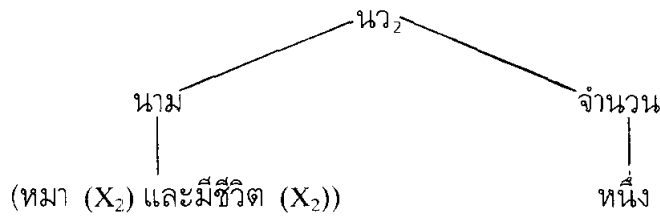
(Xa ตัวการ (X_o เปลี่ยน
เป็น (สิ้นชีวิต (X_o)))
และ มีชีวิต (X_o))

(หมา (X)
และมีชีวิต (X))
และลักษณะ (ตัว)

รูปที่ 11.2

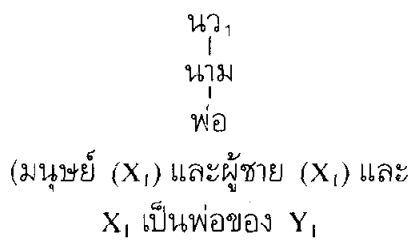
ขอให้สังเกตว่าส่วนประกอบย่อย ลักษณะ (ตัว) หมายความว่าลักษณะนามของคำว่าหมาคือตัว เราจะต้องเข้าใจว่าในโครงรูปลึกลึนั้น ประโยค (30) นั้นคำว่าหมาหมายถึงหมาตัวใดตัวหนึ่ง มิใช่หมาทุกตัวที่พ่อพบแล้วพ่อฆ่าหมด แต่ในโครงรูปผิวเมื่อใช้ในการพูดเรามีได้เอ่ยถึงจำนวน แต่ก็เข้าใจกันว่าพ่อฆ่าหมาตัวหนึ่ง อันไม่มีค่าควรการใส่ใจว่าเป็นหมาตัวใด

จากรูปที่ 11.2 เราจะพบว่าส่วนที่อยู่ต่ำสุดในโครงสร้างต้นไม้ก็คือ nw_2 โดยการนำกฎองค์ประกอบสูตรที่ 1 มาประยุกต์ใช้กับส่วนที่อยู่ลึกสุดก่อนคือ nw_2 จึงสามารถเปลี่ยนเลขดัชนีในตัวแปรของวลี หมา (ตัว) หนึ่งได้ดังนี้



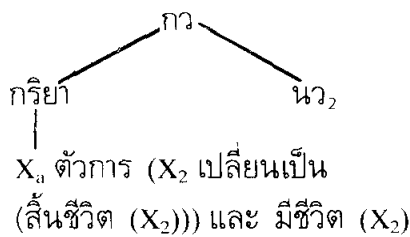
รูปที่ 11.3

เรายังไม่สามารถจะนำสูตรที่ 2 และที่ 3 มาใช้ได้ เพราะสูตรที่ 2 เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่กำหนดว่าเป็นตัวการหรือกรรม และสูตรที่ 3 เกี่ยวกับส่วนประกอบย่อยที่เชื่อมด้วย และ และมีข้อจำกัด ฉะนั้น จึงเลื่อนขึ้นไปยังปุ่มถัดไปได้แก่ nw_1 โดยการนำสูตรที่ 1 มาประยุกต์ใหม่ ก็จะปรากฏตามรูปที่ 11.4 ดังนี้



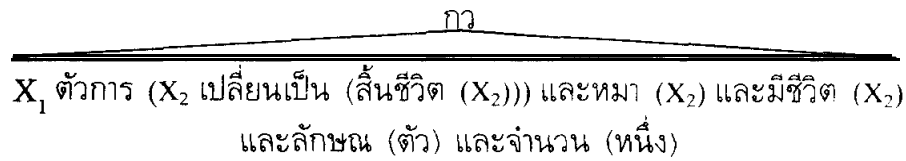
รูปที่ 11.4

จากนั้นจะต้องเลื่อนขึ้นไปยังปุ่มที่สูงขึ้นคือ กว โดยจะเห็นว่า nw_2 เท่านั้นที่เป็นส่วนหนึ่งของ กว และสูตรที่ 1 ก็นำมาใช้ไม่ได้เพราะปุ่มที่ครอบงำตัวแปร (ในกรณีนี้ กว) ไม่มีเลขดัชนี จึงต้องนำสูตรที่ 2 มาใช้ประยุกต์ ซึ่งจะได้ผลดังรูปที่ 11.5



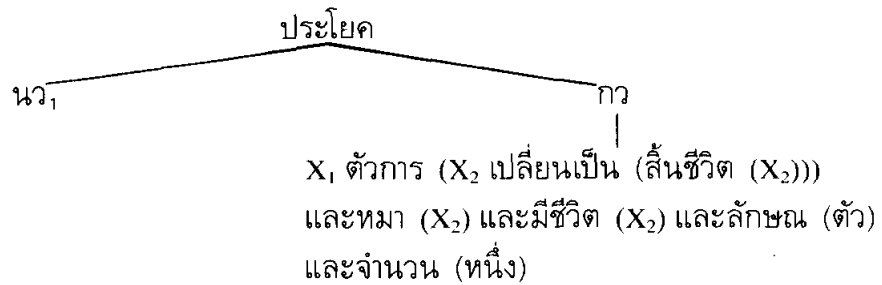
รูปที่ 11.5

จะเห็นได้ว่าข้อจำกัดของ n_{2} ไม่ละเมิดสูตรที่ 3 จึงเปลี่ยน X_0 เป็น X_2 ทุกแห่ง ส่วน X_0 ยังไม่เปลี่ยนเพราะ X_0 เป็นตัวการ
 ลำดับต่อไปเราต้องเชื่อมโยงคำว่าหมากับหมาเข้าด้วยกันสำหรับปุ่ม กว ทั้งหมด ซึ่งจะได้ตามรูปที่ 11.6



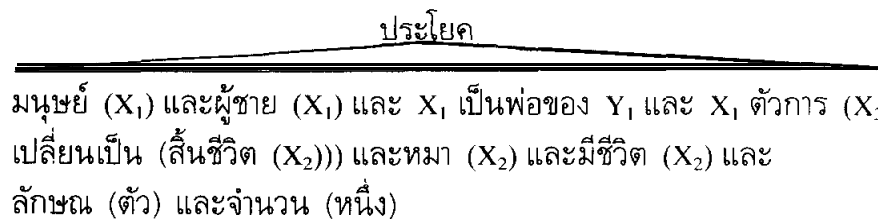
รูปที่ 11.6

จากนั้นจึงเลื่อนขึ้นไปยังปุ่มประโยคเพื่อหาความหมายของประโยคทั้งหมด จะเห็นได้ว่าสูตรที่ 1 จะไม่เกี่ยวข้อง แต่จะต้องใช้สูตรที่ 2 ตามรูปที่ 11.7 เปลี่ยน X_0 เป็น X_1



รูปที่ 11.7

ในที่สุดก็จะใช้สูตรที่ 3 เชื่อมส่วนประกอบย่อยเข้าด้วยกันโดยใช้ และ ซึ่งจะปรากฏตามรูปที่ 11.8



รูปที่ 11.8

จากรูปที่ 11.8 จะพบว่าหมาไม่ใช่พ้อตาย เพราะพ้อเป็นผู้ฆ่าหมา แต่กำหนดว่า แทนที่จะเป็นประโยค (30) กลับเป็น

(31) หมาฆ่าพ้อ

พ้อก็จะถูกครอบงำด้วย h_w และพ้อควรจะเป็น X_2 นั่นก็หมายความว่า พ้อตาย ไม่ใช่หมาตาย ซึ่งลักษณะดังกล่าวจะทำให้เราเห็นทฤษฎีอรรถศาสตร์มีลักษณะเป็นองค์ประกอบที่แสดงให้เห็นว่าการนิรูปทางอรรถศาสตร์ของนิพจน์ที่ซับซ้อนทางวากยสัมพันธ์ นั้น กำหนดได้จากกรนิรูปทางอรรถศาสตร์ของค่าที่เรียงกันและความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์ อันเนื่องมาจากกฎแห่งองค์ประกอบนั่นเอง

เราควรจะมีมติความเชื่อว่าทฤษฎีอรรถศาสตร์ที่ดีพอจะสามารถให้การนิรูปทางอรรถศาสตร์สำหรับนิพจน์ที่ถูกตั้งในภาษาได้ ถ้านิพจน์นั้นเป็นคำหรือสำนวนก็จะนิรูปค่าและสำนวนนั้นไว้ในพจนานุกรม แต่ถ้านิพจน์เป็นวลีหรือประโยค ก็จะนิรูปโดยยึดมูลฐานทางโครงสร้างวากยสัมพันธ์ด้วยกฎแห่งองค์ประกอบ ด้วยเหตุนี้เองเราอาจจะกล่าวได้ว่านิพจน์จะมีความหมายถ้านิพจน์นั้นมีการนิรูปทางอรรถศาสตร์ นิพจน์จะกำกวมถ้ามีการนิรูปทางอรรถศาสตร์มากกว่าหนึ่งความหมาย นิพจน์สองนิพจน์จะมีความหมายซ้ำกัน ถ้าทั้งสองนิพจน์ให้การนิรูปทางอรรถศาสตร์เหมือนกัน นิพจน์สองนิพจน์จะมีความหมายเกยความ (overlap) กัน ถ้าทั้งสองนิพจน์มีองค์ประกอบทางอรรถศาสตร์เกยกัน และถ้านิพจน์หนึ่งเป็นที่มาของอีกนิพจน์หนึ่ง ถ้านิพจน์ที่สองอนุมานจากนิพจน์แรกบนมูลฐานของส่วนประกอบย่อยและกฎการอนุมาน

อย่างไรก็ตามทฤษฎีอรรถศาสตร์ที่กล่าวมาข้างต้น เป็นเพียงแนวคิดหนึ่งเท่านั้น ในบรรดาทฤษฎีอรรถศาสตร์ที่มีอยู่ในปัจจุบัน และต่างก็เป็นทฤษฎีใหม่ๆ ซึ่งจะต้องมีการพัฒนาอีกมาก ทฤษฎีเหล่านี้จะต้องสามารถตอบปัญหาต่างๆ ที่น่าสงสัยอีกมากมาย เป็นต้นว่าส่วนประกอบย่อยนั้นเป็นลักษณะสากลหรือไม่ สิ่งแวดล้อมหรือลักษณะทางสังคมมีอิทธิพลต่อส่วนประกอบย่อย ซึ่งน่าจะเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดทางอรรถศาสตร์หรือไม่และอย่างไร อรรถศาสตร์กับปฏิบัติศาสตร์สัมพันธ์และเกื้อกูลกันอย่างไร เป็นต้น

สรุป

การรู้ภาษาคือการที่คนสามารถเข้าใจประโยคและพูดประโยคที่มีความหมายได้ วิชาทางภาษาศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับความหมายเรียกว่า**อรรถศาสตร์** และถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของไวยากรณ์โดยเชื่อว่าทฤษฎีอรรถศาสตร์มีลักษณะอันตะและ**นิพจน์**ประกอบด้วย**องค์ประกอบ**

อรรถศาสตร์ย่อมเกี่ยวข้องกับ**ความหมาย**และ**ข้ออ้างอิง** โดยที่**ความหมาย**มีที่มาจาก**การอ้างอิง** จาก**จิตภาพ** และ**จากการใช้ภาษา** ส่วน**ข้ออ้างอิง** แยกออกเป็น**ข้ออ้างอิง** ของผู้พูดและ**ข้ออ้างอิง**เชิงภาษาศาสตร์หรือ**อุปลักษณ์** ซึ่ง**ข้ออ้างอิง**ทางภาษาศาสตร์อาจจะไม่ตรงกับ**ข้ออ้างอิง**ของผู้พูดก็ได้ สำหรับการ**อ้างอิง**ในปัจจุบันมี**ทฤษฎี**คู่แข่งกัน 2 ทฤษฎี คือ**ทฤษฎีการพรรณนา** และ**ทฤษฎีใช้ประวัติศาสตร์**

ความหมายของหน่วยคำและคำนั้นกำหนดขึ้นด้วยสภาวะลักษณะทางอรรถศาสตร์ หรือส่วนประกอบย่อย เมื่อไรก็ตามคำสองคำหรือมากกว่ามีเสียงเหมือนกัน ความหมายต่างกัน เราเรียกว่า**คำพ้องเสียง** และคำพ้องเสียงนี้แหละที่เป็นตัวการให้เกิด**ความกำกวม** คำใดที่มีเสียงต่างกันแต่มีความหมายเหมือนกันเราเรียกว่า**คำพ้องความ** แต่ถ้าคำบางคำมีความหมายคลุมความ โดยการอนุมานไปถึงความหมายอื่นเราเรียกว่า**คำคลุมความ** แต่บางครั้งก็มีความหมายเหมือนกัน หรือเกยกันเราเรียกว่า**คำเกยความ** ถ้าหากมีความหมายตรงกันข้ามก็เรียกว่า**คำตรงข้าม** แต่คำตรงข้ามนี้บางครั้งก็เป็นคำตรงข้ามกันแท้ แต่บางทีก็เป็นคำตรงข้ามเป็นขั้นตอน (เช่น เย็น อุ่น ร้อน) นอกจากนั้นยังมีการ**ซ้อนคำ** บางครั้งก็เป็นการซ้ำความเดิม บางครั้งก็เป็นการขยายความ และคำกลุ่มหนึ่งที่มีความหมายสัมพันธ์กันเรียกว่า**พินภูมิทางอรรถศาสตร์** (เช่น ย่าง ปิ้ง จี่ ทอด ผัด)

คำและสำนวนควรจะปรากฏในพจนานุกรม **สำนวน**นั้นมิใช่ความหมายรวมของแต่ละคำ การนิรูปทางอรรถศาสตร์ย่อมต้องประกอบด้วย **ส่วนประกอบย่อย** **ข้อจำกัดทางอรรถศาสตร์** และ **กฎการอนุมาน** เพื่อทำนายว่าคำนั้นมีความหมายว่าอะไร แต่สำหรับ**วลี** และ**ประโยค**จะต้องนำกฎองค์ประกอบซึ่งสัมพันธ์กับการครอบงำของแต่ละปุ่มที่มีอิทธิพลต่อส่วนประกอบย่อยมาใช้ประยุกต์ตามลำดับด้วย

เชิงอรรถ

- ¹ ขอให้สังเกตว่าการออกเสียง **ทอดมัน** เมื่อเป็นคำเดียวจะเน้นเสียงหนักที่พยางค์ท้าย แต่ ถ้าเป็นสองคำจะเน้นที่คำแรก ส่วนคำที่สองถ้าเป็นไม้เถาที่มีหัวใช้เป็นอาหารก็จะเน้น**มัน** ด้วย ซึ่งถ้าผู้พูดหรือผู้ฟังไม่ตั้งใจแยกกันอาจจะสับสนกับ **ทอดมัน** ที่เป็นของกิน สำหรับ กรณีของ **มัน**ที่เป็นสรรพนามบุรุษที่ 3 นั้นไม่ลงเสียงหนักเลย จึงไม่สู้เป็นปัญหา
- ² ส่วนประกอบปฐมฐานทางอรรถศาสตร์นี้บางตำราก็เรียกว่า ลักษณะประจำคำ (features) ซึ่งก็เป็นส่วนย่อยที่สุดที่ให้ความหมายของคำ ถ้าหากจะเทียบกับวิชาเรขาคณิต เรามักจะได้ยินนิยามของเส้นว่า “ระยะทางที่สั้นที่สุดระหว่างจุดสองจุด” หรือ “เมื่อโยงจุดสองจุดจะได้เส้น” แต่เมื่อถามว่าจุดคืออะไร เราจะไม่ตอบ (แม้ว่าจะมีคนพยายามตอบว่าจุดก็คือเส้นในอีกมิติหนึ่ง) เพราะเราเหมาเอาว่าทุกคนควรจะรู้ว่าจุดคืออะไร จุดก็เป็นมโนภาพปฐมฐานทางเรขาคณิต เช่นเดียวกับ ผู้ชาย มนุษย์ นามธรรม มีชีวิต ก็เป็นส่วนประกอบปฐมฐานทางอรรถศาสตร์

แบบฝึกหัด

1. มีเหตุผลอะไรบ้างที่ควรจะรวมอรรถศาสตร์ไว้กับไวยากรณ์
2. ทฤษฎีความหมายเนื่องมาจากการอ้างอิงคืออะไร มีอะไรเป็นอุปสรรคต่อทฤษฎีนี้บ้าง
3. ที่กล่าวว่า ถ้านิพจน์มีความหมายก็ต้องมีสิ่งอ้างอิง ท่านเห็นด้วยหรือไม่ พยายามลบล้างคำกล่าวนี้
4. ทฤษฎีความหมายเนื่องมาจากจิตภาพคืออะไร มีอะไรเป็นอุปสรรคต่อทฤษฎีนี้บ้าง
5. ทฤษฎีความหมายเนื่องมาจากการใช้คืออะไร มีจุดอ่อนอะไรบ้าง
6. ทำไมทฤษฎีอรรถศาสตร์จึงต้องเป็นอันตะ
7. ที่กล่าวว่าทฤษฎีอรรถศาสตร์เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบท่านเข้าใจอย่างไร
8. ชี้ให้เห็นว่ามีปัญหาอะไรบ้างอันเนื่องมาจากข้ออ้างอิงของคำต่อไปนี้
 - ก. พิมพ์ดีด
 - ข. พระอภัยมณี
 - ค. กระดานดำ
 - ฌ. นาฬิกา
 - ง. สีแดง
9. เลือกคำใดก็ได้ 3 คำ เขียนความหมายของ 3 คำ นั้นแล้วเปิดพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 มาเปรียบเทียบกับที่ท่านได้เขียนไว้ เห็นความแตกต่างอะไรบ้าง พยายามอธิบายว่าความแตกต่างนั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร
10. จงบอกส่วนประกอบย่อยทางอรรถศาสตร์ที่คำใน (1) มีร่วมกับคำใน (2) และในขณะเดียวกันให้บอกส่วนประกอบย่อยที่แยก (1) ออกจาก (2)
 - ตัวอย่าง (1) แม่ ม่าย แม่ ป้า ย่า ยาย ชี
(2) พ่อ ม่าย พ่อ ลุง ตา ปู่ พระ
 - (1) และ (2) เป็นมนุษย์
 - (1) เป็นเพศหญิง แต่ (2) เป็นเพศชาย
 - ก. (1) ลูก เด็ก ครู ผู้ใหญ่บ้าน
(2) เบ็ด งู นก ม้า
 - ข. (1) ไก่ ช้าง คน หมู มด
(2) หนังสือ ดินสอ นาฬิกา ยา มีด
 - ค. (1) สันติภาพ ความดี อนาคต การเรียน

- (2) ลูกกระเบิด โจร นาฬิกา ตำรา
- ฅ. (1) เดิน วิ่ง นอน กิน
(2) สวย ทนาว แคนบ ตำ
- ง. (1) ดิบ ห้าม สุก งอม
(2) สาย ดีก สาว คม
11. จงอธิบายลักษณะกำกวมที่ปรากฏในประโยคต่อไปนี้
- ก. เกิดมาผมไม่เคยชอบฝรั่ง
ข. ใครล่ะจะชอบของร้อน
ค. ตาคอนนั้นแกชอบลักไก่
ฅ. คอท่านนั้นทำความสะอาดยากที่สุด
ง. แขนกอนนั้นมาตั้งแต่เมื่อไร
จ. ผมไปหลังเขา
ฉ. สามีของเธอกลัวงานบินมาก
ช. ให้ฉันไปดีกว่า
12. จงชี้ให้เห็นว่าคำตรงข้ามคำใดที่เป็นคำตรงข้ามแท้ คำตรงข้ามใดเป็นคำตรงข้ามเป็นขั้นตอน
- | | |
|------|-------|
| ก. | ข. |
| ดี | เลว |
| แพง | ถูก |
| ฉลาด | โง่ |
| หนาว | ร้อน |
| หลับ | ตื่น |
| เข้า | ค่า |
| มืด | สว่าง |
13. จงหาลักษณะที่แสดงการซ้อนความ จากคำในภาษาไทยอย่างน้อย 5 คำ
14. ประโยคต่อไปนี้แสดงลักษณะไม่ประสาน ให้แก้ประโยคดังกล่าวให้เป็นประโยคที่ท่านคิดว่าน่าจะถูกต้อง
- ก. ถนนสายนี้ยึดเยื่อมานานปี

- ข. ใครจะตีผมคนโทได้ลงคอ
 - ค. อะไรๆ ก็สู้พ่อผมไม่ได้
 - ฅ. ขึ้นใต้ไปเรือบิน ล่องเหนือไปรถเมล์
 - ง. ชื่อความชั่วได้รับเงินบาท ชายเมืองชายชาติให้จ่ายดอลลาร์
 - จ. น้ำปลารสขี้ต ก็เหมือนความมืดมีแสง
15. ตามที่มีผู้กล่าวว่า “เมื่อเอาหน่วยเสียงมาเรียงกันเป็นคำ เราไม่สามารถทำนายความหมายของคำนั้น แต่ถ้าเอาหน่วยคำมาเรียงกัน เราพอจะทำนายความหมายของหน่วยคำที่เรียงกันได้บ้าง แต่ถ้าเราเอาคำมาเรียงกันเป็นประโยคโดยรู้ความสัมพันธ์และหน้าที่ของคำตามลักษณะไวยากรณ์แล้ว เราย่อมจะทำนายความหมายของประโยคได้อย่างแน่นอน”
ให้วิจารณ์หรือแสดงความคิดเห็นด้วยหรือคัดค้านคำกล่าวนี้

บรรณานุกรม

- Ak majian. Adrian, Richard A. Demers, and Robert M. Harnish. 1984. **Linguistics**. 2nd ed. Cambridge, MA, MIT Press.
- Austin, J.L. 1962. **How to Do Things with Words**. Cambridge, MA, Harvard University Press.
- Biernisch, M. 1969. On certain problems of semantic representation. **Foundations of Language** 5. 153-184
- Carnap, Rudolph. 1956. **Meaning and Necessity**. Chicago, IL, University of Chicago Press.
- Chafe, Wallace. 1970. **Meaning and the Structure of Language**. Chicago. IL, University of Chicago Press.
- Chomsky, Noam. 1965. **Aspects of the Theory of Syntax**. Cambridge, MA, MIT Press.
- Dillion, G.L. 1977. **Introduction to Temporary Linguistic Semantics**. Englewood Cliffs, NJ, Prentice-Hall, Inc.
- Evans, G. 1983. **Varieties of Reference**. Oxford, UK, Oxford University Press.
- Fillmore, Charles and D.T. Langendoen, eds. 1971. **Studies in Linguistic Semantics**. New York. Holt, Rinehart and Winston.
- Fodor, J.D. 1977. **Semantics: Theories of Meaning in Generative Grammar**. New York, Thomas Crowell.
- Fodor, J.D., J.A. Fodor and M.F. Garrett. 1975. The psychological unreality of semantic representations. **Linguistic Inquiry** 6. 515-531.
- Fodor, J.D. and J.J. Katz, eds. 1964. **The Structure of Language: Readings in the Philosophy of Language**. Englewood Cliffs, NJ, Prentice-Hall.
- Francis. W. Nelson. 1958. **The Structure of English**. New York, The Ronald Press.
- Glucksberg, S. and J. Danks. 1975. **Experimental Psycholinguistics**. Hillsdale, NJ, Lawrence Erlbaum.
- Jackendoff. R. 1972. **Semantic Interpretation in Generative Grammar**. Cambridge, MA, MIT Press.
- Katz, J. 1972. **Semantic Theory**. New York, Harpers and Row.
- _____1980. **Propositional Structure and Illocutionary Force**. Cambridge, MA, Harvard University Press.
- Katz, J.J. and J.A. Fodor. 1963. The Structure of semantic theory. **Language** 39. 170-210.
- Kempson, R. 1977. **Semantic Theory**. Cambridge, UK, Cambridge University Press.
- Kripke, S. 1981. **Naming and Necessity**. Cambridge, MA, Harvard University Press.
- Leech, Geoffrey. 1974. **Semantics**. Harmondsworth, Middlesex, UK, Penquin.
- Lehrer. A. 1974. **Semantic Fields and Lexical Structure**. Amsterdam, North-Holland.
- Lehrer, K. and A. Lehrer, eds. 1970. **Theory of Meaning**. Englewood Cliffs, NJ, Prentice-Hall.
- Lyons, John. 1977. **Semantics**. Cambridge, UK, Cambridge University Press.
- McCawley, James A. 1981. **Everything that Linguists Have Always Wanted to Know about Logic**. Chicago, IL. University of Chicago Press.
- Palmer, F.R. 1976. **Semantics: A New Outline**. Cambridge. UK, Cambridge University Press.
- Schiffer, S. 1972. **Meaning**. Oxford, UK. Oxford University Press.
- Wittgenstein, L. 1953. **Philosophical Investigations**. New York, The Macmillan Co.